

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**



*Присвячується 20-річчю
ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

СУЧАСНА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

**Дніпро
2023**

УДК 81'1(477)
ББК 81'2 УКР
С 91

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою Вищого навчального
приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 4 від 22 грудня 2022 р.)*

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 5 від 02.02.2023 р.)*

Сучасна прикладна лінгвістика. Збірник наукових праць. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ»,
2023. 192 с.

(в авторській редакції)

У збірник увійшли наукові дослідження, які були оприлюднені на
Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні погляди на прикладну
лінгвістику» (09 листопада 2022 року). Тематика статей охоплює актуальні
питання щодо розвитку та становлення прикладної лінгвістики.

Матеріали наукових досліджень можуть бути використані у практичній
діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному
процесах закладів освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лежнєва Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Черноп'ятов Станіслав Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»

Поповський Анатолій Михайлович – доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних
дисциплін ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Холод Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – фахівець з міжнародних зв'язків Відділу
організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ISBN

(Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»)

© Автори, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Агарков О. Психолінгвістика як технологія вивчення іноземної мови в студентському середовищі.....	5
Андрішко О. Графікація і тмезис у контексті лексико-синтаксичного словотворення	14
Бердо Р. Огляд програмного забезпечення в галузі лінгвістики	23
Bondarenko V., Zhura K. Law and language.....	29
Варакута М. Когнітивістика та основи лінгвістичних знань.....	38
Виноградов Г. Середньовічна християнська лінгвістика як сегмент християнської теології	45
Запотічна Р. Особливості організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови	52
Kapiton A. Analysis of software providing translation services	59
Корсунська В. Казкотерапія як метод корегування емоційної реальності.....	67
Крашеніннікова Т. Мова як історична категорія в сучасному світі.....	77
Кривуля В. Використання інноваційних методів навчання у вищій школі	83
Кузьменко В., Негодченко О. Зміст філософських основ навчання у християнській середньовічній культурі	91
Мосейко А. Особливості термінології у адміністративному праві на прикладі формування термінології майбутнього кодексу України про адміністративні правопорушення	108
Підвисоцька Г. Usage of modern teaching methods in the process Educational activities in higher education establishments of Ukraine	116
Поповський А. Злочинне клятвозрадництво	123
Руколянська Н.В. Структурно-семантичні особливості залучених термінів текстів українського кримінального процесуального права	139
Сімович О. Вербальний символ ворон (ворона) / гавран у фрагменті мовно-фольклорної картини світу українців.....	147
Сковронська І. Дистрибутивні зв'язки сталих словосполучень публіцистичного мовлення.....	157
Федишин О. Оптимізація процесу інтенсивного навчання іноземній мові у ЗВУ	167
Холод І.В. Інноваційні підходи у методиці навчання англійської мови професійного спрямування.....	174
Худавердієва В. Інноваційні методи навчання у вищих навчальних закладах як засіб реалізації інтерактивної моделі освіти	181
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	191

емоційної реальності, пережити власні страхи, зрозуміти значущість подій та відчуттів через тіло, емоції, розум.

Список використаної літератури

1. Багрій Я. Психоаналіз: навч. посіб. / Я. Т. Багрій. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2016. С. 135–137.
2. Василевська О. Казкотерапія як засіб психологічної роботи з різними віковими категоріями. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Випуск 6. С. 24–31.
3. Kiernan Bette U. The Uses of Fairy Tales in Psychotherapy / MFT. URL: <https://betteconsulting.com/wp-content/uploads/The-Uses-of-Fairy-Tales-in-Psychotherapy.pdf>
4. 666Klejmонт B. O bajkoterapii / Serwis Edukacyjny Profesor.pl URL: https://www.profesor.pl/mat/n13/n13_b_klejmонт_050413_1.php/
5. Miller E. Fairytale Therapy: A Type of Storytelling Therapy. 2018.
6. Moutsou C. The Emotional Power of Stories in Therapy / Welldoing.org. October 03, 2018.
7. Faramarzi S. «Fairytale Therapy» Turns the Moral of a Story into Life Guidance / VICE UK. June 26, 2019.
8. Шестопа І. А. Казкотерапія як ефективний метод роботи психотерапевта з дітьми. / Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Психологія», № 10, січень, 2020. С. 143–147. DOI: 10.25264/2415-7384-2020-10-143-147.

МОВА ЯК ІСТОРИЧНА КАТЕГОРІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тетяна КРАШЕНІННІКОВА

*кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

У статті узагальнено бачення науковців щодо розгляду мови як історичної категорії в сучасному світі, звернуто увагу на погляди про утворення людської мови. Детально описано зовнішні та внутрішні чинники мови як динамічної системи. Серед зовнішніх причин окремо виділено процеси, пов'язані із субстратом, суперстратом та адстратом. Внутрішні чинники проаналізовано, за поглядами науковців через призму мовних антиномій: антиномію позначувального та позначуваного; антиномію норми і системи; антиномію мовця і слухача; антиномію інформаційної та експресивної функцій мови; антиномії коду і тексту. Згадано про розгляд цих процесів науковцями у синхронії та діахронії.

Ключові слова: *мова, адстрат, субстрат, суперстрат, діахронія, антиномія.*

The views of scientists regarding the consideration of language as a historical category in the modern world are summarized in the article, paying attention to views on the formation of human language. External and internal factors of language as a dynamic system are described in detail. Among the external causes, the processes associated with the substrate, superstrate, and adstrate are separately

highlighted. The internal factors are analyzed, according to the views of scientists, in the light of linguistic antinomies: the antinomy of the signifier and the signified; antinomy of norm and system; the antinomy of speaker and listener; the antinomy of informative and expressive language functions; antinomies of code and text. The consideration of these processes by scientists in synchrony and diachrony is mentioned.

Keywords: *language, adstrate, substrate, superstrate, diachrony, antinomy.*

*Мова є живішим свідченням про
народи, ніж кістки, зброя і могили.*

Я. Грім

Постановка наукової проблеми та її значення. Мову неможна зрозуміти повністю, не маючи спільного, внутрішнього набору цінностей, соціальних структур і значеннєвих відносин. На відміну від тварини, в людини сформувався складний соціум, культурні, психологічні й нейрологічні переваги над іншими істотами. Мова будує суспільство, висловлює прагнення, думки, емоції та життєву філософію, проте будь-яка мова слугує одному – взаємодії людей.

У ХХІ ст. науковцям вдалося зібрати мозаїку мовної еволюції, щоб мати уявлення, як утворилися людські мови через призму трьох поглядів: 1) людська мова виростає з комунікації (передавання інформації від однієї особини до іншої); 2) еволюція мови походить із дослідження біологічних і культурних точок перспективи (мозок, голосовий апарат, рухи рук і всього тіла, в поєднанні з культурою, впливають на мовну еволюцію і полегшують її); 3) еволюція мови очима лінгвіста-дослідника. Таке поєднання поглядів в аналізі довело, що мова є взаємодією значень (семантики), умов використання (прагматики), фізичних властивостей звукового інвентарю (фонетики), граматики, синтаксису, фонології (структури звуків), морфології (будови слів), дискурсивних принципів організації спілкування, інформації та жестів [1].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Мову з історичного погляду або в історичному розрізі розглядало багато науковців як в Україні, так і за її межами. На особливу увагу заслуговують праці та результати досліджень В. Гумбольдта, О. Потебні, Г. Пауля, Ф. де Соссюра, М. Кочергана, Д. Еверетта, С. Гардах та інших.

Мета дослідження – узагальнити бачення науковців щодо розгляду мови як історичної категорії в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Мова безмежна за своїми ресурсами. Її можна добре знати, добре володіти, але володіти нею бездоганно неможливо. Розвиваючись, вона висуває перед своїм носієм завдання стежити за змінами, що в ній відбуваються.

Мова є динамічною системою, що постійно змінюється в часі. Загальноприйнятими постають твердження: на мову систематично впливають *зовнішні та внутрішні* чинники.

Зовнішні чинники: виділяють два основні соціальні процеси в розвитку мови – *диференціацію* (відбувається територіальний і соціальний розподіл носіїв мови, внаслідок чого виникають споріднені мови і діалекти) і *інтеграцію* (здійснюється територіальне і соціальне зближення носіїв мови, в ході якої відбувається об'єднання мов і діалектів). Диференціація збільшує число мов, інтеграція, навпаки, скорочує їх кількість.

Зовнішні причини змін у мові зумовлені різними суспільними чинниками: розвиток матеріальної і духовної культури, продуктивних сил, науки, техніки тощо; контактування мов (загарбання території і поневолення корінного етносу; мирне співіснування різномовного населення на одній території; різномовне населення живе на сусідніх територіях; населення вступає в різноманітні (економічні, торговельні, культурні та ін.) стосунки з населенням іншої країни; засвоєння іншої мови в процесі навчання). Тривале й інтенсивне контактування мов може призвести до асиміляції однієї з мов, тобто до її втрати, але втрачена мова не зникає безслідно.

Сліди витісненої мови отримали в мовознавстві назви:

Субстрат (термін Дж. Асколі) – мова-підоснова, елементи якої розчинилися в мові, що нашарувалася на неї, сліди мови корінних жителів у мові-переможниці чужинців сліди витісненої місцевої мови [2, с. 193]. Наприклад: кельтський (гальський) субстрат для французької мови; іберійський субстрат для іспанської мови.

Суперстрат (термін В. Вартбурга) – мова-надоснова, елементи якої розчинилися в мові, над якою вона нашарувалася, сліди мови чужинців у мові-переможниці корінних жителів [2, с. 193]. Наприклад: латинська мова стала суперстратом для мов Західної Європи; мова норманських завойовників для англійської мови.

Близьким до перелічених процесів є **адстрат** (термін Н. Бартолі) – сукупність рис мовної системи, які з'явилися внаслідок впливу однієї мови на іншу в умовах тривалого співіснування і контактів сусідніх народів [2, с.194]. Цей тип мовної взаємодії є нейтральним: при ньому не відбувається асиміляції етносу і розчинення однієї мови в іншій; його сприймають як своєрідний прошарок між двома мовами, наприклад: білорусько-литовський, словенсько-італійський адстрати.

Сучасний стан будь-якої мови – це результат її довговічної історії, де різноманітні мовні впливи відбилися в ній у вигляді субстратних, суперстратних та адстратних нашарувань. Так, наприклад, науковці звертають увагу на подібні зовнішні зміни в англійській мові, де можна виявити сліди неіндоевропейської іберійської мови перших поселенців на Британських островах, латинської мови поселенців перших століть нашої ери, західногерманської мови англів, саксів, фризів, ютів, які завоювали Британію в V-VI ст., північногерманської мови скандинавських вікінгів, які владарювали в Англії в X ст., французької мови норманських феодалів, які підкорили Британію в XI ст. тощо.

Крім цього, у науковому світі дотримуються думки, що контактування мов може зумовити: запозичення лексики та фразеології; засвоєння артикуляційних особливостей іншої мови; зміна наголосу; зміни в граматичній будові мови; зміни у словотворі.

Внутрішні причини мовних змін закладені в мові: протилежні начала, суперечності, боротьба між якими призводить до змін.

Серед мовних антиномій (нерозв'язаних суперечностей) основними, на думку науковців, є такі: 1) *антиномія позначувального і позначуваного*: план

вираження і план змісту мовного знака перебувають у стані нестійкої рівноваги, що зумовлює розвиток багатозначності, омонімії та синонімії; 2) *антиномія норми і системи*: не все потенційно закладене в структурі мови є нормою (у мовленні дітей, які утворюють похідні слова за продуктивними словотвірними моделями, трапляються такі okazіоналізми, як: малюваю, випру, догну, що приведені у відповідність до їх твірних основ малювати, випрати, догнати); 3) *антиномія мовця і слухача*: мовець намагається скоротити і спростити мовлення, тоді як слухач потребує повнішого вираження думки, інколи й надлишкової інформації (внаслідок такої антиномії змінюється форма слів, їх категоріальне значення: автомобіль --> авто, метрополітен --> метро; у мовознавстві існує думка, що одні мови, наприклад, французька, орієнтовані на слухача, а інші (зокрема, німецька) -- на мовця); 4) *антиномія інформаційної та експресивної функцій мови*: багато нових слів і виразів з'являються внаслідок суперечності між стандартним і експресивним початками в мовленнєвій діяльності (слово «автомобіль» поступово звузило своє вживання за рахунок експресивного синоніма «машина», пізніше набуло поширення більш експресивного «тачка»); 5) *антиномія коду і тексту* (мови і мовлення): збільшення кодових одиниць зумовлює скорочення тексту, а зменшення – подовження (збільшення обсягу) тексту; код не може нескінченно збільшуватися, бо людський мозок не зміг би його запам'ятати, а дуже довгий текст ускладнив би спілкування, тому ці дві протилежні тенденції постійно діють у мові і збагачують мовні виражальні засоби.

Проте не всі науковці визнають паралельний вплив на мову зовнішніх і внутрішніх причин і дотримуються лише якихось одних змін, пояснюючи це тим, що всі мовні зміни в підсумку визначаються суспільними потребами (А. Мартіне, Є. Курилович та інші визнають тільки внутрішні, а А. Мейє, А. Соммерфельт, Б. Головін – тільки зовнішні причини). Мова фіксує, зберігає знання про реальність, яку народ пізнає у процесі й результаті своєї життєдіяльності. Вона здатна впливати на спосіб світорозуміння, характерний для будь-якої лінгвокультурної спільноти [3, с. 183]. Змінність мови забезпечує

її відповідність змінним потребам комунікативної і пізнавальної діяльності людини (О. Шахматов). Людина за своє життя не помічає змін у мові.

Усі зовнішні та внутрішні процеси відбуваються у розрізі синхронії та діяхронії (І. О. Бодуен де Куртене, Ф. де Соссюр). Діахронічне вивчення мови важливе і дуже потрібне для розуміння та пояснення кожного її синхронічного зрізу (І. О. Бодуен де Куртене, А. Сеше, Е. Косеріу). На сучасному етапі загальновизнаним стало твердження, що синхронічний і діахронічний підходи до вивчення мови доповнюють і збагачують один одного. Кожен стан мови є її динамічною рівновагою. Якби мова змінювалася швидко і в усіх ділянках одночасно, вона б стала комунікативно непридатною. Стійкість мови необхідна для того, щоб вона була зрозумілою мовцям, зберігала і передавала досвід попередніх поколінь, а змінність – щоб фіксувати і позначати нові явища зовнішнього і внутрішнього світу людини, тобто виражати нові думки. Немає сумніву, що всі мовні зміни здійснюються самими носіями мови. Однак вони не залежать від волі людей, а мають об'єктивний характер. Переважна більшість мовних змін починається з варіювання елементів. Нові варіанти конкурують зі старими і з часом замінюють їх.

Проте ми живемо в історичний період, коли можемо простежувати і розвиток нової мови. Співробітники Лундського університету опублікували в журналі *Linguistic Typology* матеріали про мову джедек (Малайзія, Тайланд). У 2006 році у цій мові вже в усному мовленні чітко простежувалися граматичні та лексичні формування.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, мова є динамічною системою, яка формується за допомогою зовнішніх і внутрішніх чинників. Ключовими процесами у зовнішніх чинниках є субстрат, суперстрат та адстрат. Внутрішні причини переважно побудовані на протиріччях на всіх мовних рівнях. Стійкі процеси позитивно впливають на мовців та зберігають досвід попередніх поколінь, а змінні допомагають виражати нові думки.

Список використаної літератури

1. Еверетт Д. Походження мови. Як ми навчилися говорити / пер. з англ. Геннадій Шпак. Київ: Наш формат, 2019. 344 с. [books.google.com.ua].

2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 1999. 288 с.
3. Поляренко В.С. Мова і культура. Риси характеру українського народу як складова національної культури. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного ун-ту: зб. наук. праць*. Вип. 13 / [редкол.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін.]. Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. 470 с. С.181-187. С. 183
4. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри: Монографія. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 324 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Валентина КРИВУЛЯ,

кандидат філологічних наук, Університет імені Альфреда Нобеля

У статті розглядаються інноваційні методи навчання у вищій школі та їх використання в освітньому процесі. Висвітлено характерні особливості інноваційних методів навчання, розкривається специфіка їх використання в освітньому просторі вищої школи.

Ключові слова: *вища школа, інновації, інноваційне навчання, контекстне навчання, методи навчання, проблемне навчання.*

Abstract. *The article considers innovative methods of teaching in higher education and their use in the educational process. The characteristic features of innovative teaching methods are highlighted, the specifics of their use in the educational space of higher education are revealed.*

Key words: *higher school, innovations, innovative education, contextual education, teaching methods, problem-based learning.*

Постановка проблеми. Суспільство, в якому ми живемо, постійно розвивається і зазнає змін. У сучасному світі освітній простір постійно поповнюється як новим змістом знань, так і новими кваліфікаційними ознаками. Зважаючи на це, сучасна освіта вимагає безперервності розширення сприйняття складності світу та утворення інформаційного суспільства.

У нову інформаційну епоху, як зазначено в аналітичній доповіді ЮНЕСКО «Сталий розвиток після 2015 року», саме вища освіта має стати основним елементом на шляху до прогресу, а інновації у різних сферах суспільної діяльності передбачають високий динамізм, швидку зміну знань, інформації та технологій [15]. За таких умов зростає соціальне значення держави у наданні доступу до якісної освіти, високого рівня знань, можливості